

Het bezoek aan Duitse kweekbedrijven.

13 t.e.m. 15 juli 1961

1. Inleiding

In de afgelopen winter werd tijdens de jaarvergadering besloten in de zomer van 1961 een excursie naar een aantal Duitse kweekbedrijven te maken. Reeds direct gaf een aantal leden zich op als deelnemer en zo kon worden begonnen met het treffen van voorbereidingen. Hierbij werd zeer veel medewerking ondervonden van het lid Ir J.P. Haisma te Bergum, die o.a. het gehele reisprogramma in Duitsland verzorgde. Tijdens de excursie trad de heer Haisma bovendien op als reisleider en gaf, waar nodig, een vertaling van het gesprekene. Dit droeg in hoge mate bij tot het welslagen van de excursie. De deelnemers sloten zich daarom aan het eind van de reis gaarne aan bij de woorden van dank die de voorzitter tot de heer Haisma richtte. Het enigste bezwaar was geweest, dat er naar de mening van één van de deelnemers, die op dat moment echter achter in het peloton zat, te snel was gereden van Wildeshausen via Bremen naar Rotenburg.

De belangstelling voor de excursie was verheugend te noemen. Niet minder dan 13 personen maakten de reis mee, terwijl de eerste dag de heer Ir J.A. Hogen Esch, adjunct-directeur van het I.V.R.O. te Wageningen, de excursie meemaakte. Donderdag, 13 juli, 's morgens 5 uur vertrokken 2 auto's met 9 deelnemers van De Deel te Emmeloord, t.w. de heren M.J. Rademakers, Ir G.A. Thijn, J.A. Crébas, F.J. Bruinsma, H. de Gorter, Ir A. Sinnema, W.H. Schouten, L. Dolfing en H. Zingstra. In Wildeshausen sloten de heren Ir J.P. Haisma, H. v.d. Wal, N.R. Doornbos en A.N. Bakker zich bij de excursie aan.

Via de "jakkikers" in de buurt van Schoonebeek, werd gereden naar Wildeshausen, ongeveer 100 km over de grens. In de omgeving van deze plaats, bij Glaner Eick, werd Saatplicht Paulsen-Hölscher bezocht. 's Middags werd de reis voortgezet naar Saatplicht C. Raddatz-Hufenberg te Habighorst nabij Celle. De tweede dag werden bezoeken gebracht aan Saatplicht Soltau-Bergen en aan Ragis Kartoffelzucht und Handelsgesellschaft te Brockhöfe. De laatste dag stond in het teken van het toerisme en van de terugreis.

Hieronder volgt een overzicht van de aangegeven oppervlakte van de rassen, die van de bezochte kweekbedrijven afkomstig zijn, in vergelijking met enkele van de grootste Duitse rassen.

Saatplicht Paulsen-Hölscher:

	1960	Aangifte	1961
Cora	58		9
Amyla	28		23

Saatplicht C. Raddatz-Hufenberg:

Carla	22	164
Inka	33	76
Voran	761	209
Herkula	30	8
Apta	1500	907
Antinema	-	39

Saatplicht Soltau-Bergen:

Heideniere	36	11
Binia	-	11
Petra	358	358
Tosca	4	61

Ragis Kartoffel- und Handelsgesellschaft

Isola	1406	2851
Cosima	418	382
Luna	214	47
Fina	1160	560
Corona	608	403
Comptessa	290	329

Van de grootste rassen werd in Duitsland voor de keuring aangegeven in 1961:

Delos	9060 ha	Lori	5523 ha
Grata	7651 ha	Anco	3452 ha
Maritta	5561 ha	Saskia	3407 ha
		Isola	2851 ha

Alvorens het verslag in chronologische volgorde te beginnen, volgen thans eerst enkele punten, die tijdens elk bezoek vrijwel ter sprake kwamen.

2. Het kruisingswerk.

In Duitsland is het kweken van aardappelen voor het merendeel in handen van grote kwekers. Het gehele bedrijf van de kweker is in dienst van het kweekwerk gesteld. In Nederland ligt dit anders. Veel personen, die zich bezig houden met het aardappelkweken, doen dit werk als nevenberoep, of, zo men wil, uit liefhebberij. Zeer veel Nederlandse rassen, zowel oude als nieuwe, zijn van deze categorie kwekers afkomstig. Een aantal willekeurige voorbeelden: Bintje, Eigenheimer, Doré, IJsselster, Prinslander, Libertas, Patrones, Record, Asoka, Woudster.

Uit deze opbouw van de kweekbedrijven kan misschien worden verklaard, dat het fundamentele kweekwerk in Duitsland veel meer door de kweker zelf wordt verricht. Hij voert zelf kruisingen uit, waarvoor hij de beschikking heeft over eigen geniteurs. Deze geniteurs kunnen nummers met bepaalde eigenschappen zijn of bestaande rassen. Wel worden door het Max Planck Instituut te Vogelsang-Keulen geniteurs met bepaalde resistentie-eigenschappen ter beschikking van de kwekers gesteld. Dit dus in tegenstelling tot de Nederlandse kwekers, die aardappelzaden en klonen van de Stichting voor Plantenveredeling betrekken. Alleen enkele bedrijven, die meer op het kweekwerk zijn gespecialiseerd, voeren daarnaast zelf nog kruisingen uit.

3. Instandhouding en vermeerdering van rassen.

Er bestaat een belangrijk verschil tussen het in het verkeer brengen van aardappelrassen in Nederland en in Duitsland. In Nederland wordt het systeem van de vrije nabouw toegepast. Dit houdt in, dat de Nederlandse teler in het algemeen van elk ras, dat op de rassenlijst voorkomt, kan aanschaffen en naverbouwen. Met het systeem van de stamselectie wil dat ook zeggen, dat elke stamselecteur uit een bepaald ras uitgangsstammen kan kiezen. Deze stammen kan hij vermeerderen en na 3, 4 of 5 jaar als S-pootgoed op de markt brengen. De kweker van het ras ontvangt voor elke ha pootgoed, die wordt goedgekeurd, een kwekersvergoeding. Deze vergoedingen worden voor een belangrijk deel betaald uit heffingen, die worden verkregen via de plomberingsgelden van pootgoed.

In Duitsland kent men het systeem van de gesloten vermeerdering. Hier kan uitsluitend de kweker hoogwaardig pootgoed in het verkeer brengen. Hij verricht zelf de opbouw van de z.g.n. klonen, die zijn te vergelijken met onze stammen. De kweker verkrijgt zijn belangrijkste inkomsten uit de verkoop van de Hochzucht, het hoogwaardig pootgoed. Alleen de Nachbau - de nabouw - kan vrij verhandeld en verbouwd worden.

De vermeerdering van het pootgoed verloopt overigens in zuiver technisch opzicht in grote lijnen gelijk. De Duitse kweker zoekt elk jaar uit de vermeerdering van een bepaald ras uitgangsstammen. Deze stammen worden het volgende jaar apart uitgepoot als z.g.n. A-klonen. Uit een A-kloon groeit het volgende jaar een B-kloon en vervolgens een C-kloon. Eventueel kan een C-kloon nog tot een D-kloon worden vermeerderd. Dit komt dus overeen met de opbouw van één, twee, drie, vier- en vijfjarige stammen in Nederland, waarbij echter de drie-, vier- en vijfjarige stammen als S-pootgoed kunnen worden afgeleverd. Verder blijven deze stammen, ook later als SE-pootgoed, per stam geschieden. In tegenstelling hiermee worden in Duitsland de tot dusverre afzonderlijk vermeerderde C- en eventueel D-klonen weer samengevoegd. Deze samengevoegde klonen leveren de z.g.n. voorvermeerdering. Deze voorvermeerdering kan in de volgende jaren leveren Superelite, Elite, Hochzucht en Nachbau.

De opbouw van de klonen verricht de kweker zelf, waarbij de klonen niet worden goedgekeurd. Dit in tegenstelling tot Nederland waar het stamselectiewerk onder de keuring valt. De keuring van pootgoed begint in Duitsland bij de voorvermeerdering. Indien de kweker de opbouw van zijn klonen niet ziektevrij heeft uitgevoerd, zal dit bij de keuring van de voorvermeerdering tot uiting komen. Dit materiaal kan dan in klasse worden verlaagd of afgekeurd en het gevolg kan zijn, dat de kweker niet de beschikking over Hochzucht van een dergelijk ras heeft. De kweker is dus zelf volledig verantwoordelijk voor de gezondheidstoestand van zijn ras. Teneinde met zo goed mogelijk materiaal op de markt te komen, voeren de Duitse kwekers zelf nacontrole uit.

Het kweekbedrijf heeft hiervoor de beschikking over eigen kassen en laboratoria. De kassen worden 's zomers gebruikt voor het uitvoeren van kruisingen en voor het optrekken van zaailingen. Na het rooien van het pootgoed worden in de nazomer en herfst monsters uit de partijen in de kas gepoot en visueel beoordeeld op het voorkomen van virusziekten (Augenstecklingsprüfung). Na deze beoordeling wordt het blad van deze kasplantjes in het laboratorium op het voorkomen van virusziekten onderzocht. Y-virus wordt vastgesteld met behulp van de A-6 toets en eventueel de serologie. X- en S-virus worden serologisch opgespoord en in enkele gevallen zelfs met de toetsplant Gomphrena. Voor nacontrole op bladrol hebben enkele

kweekbedrijven zich bovendien verzekerd van het gebruiksrecht van de Igel-Lange test. De toegepaste methoden stemmen dus vrijwel overeen met de methoden die in Nederland bij de Keuringsdiensten worden gebruikt.

Naast de opbouw van de klonen door de kweker zelf, blijft hij de beschikking houden over de vermeerdering van zijn rassen tot en met de Hochzucht. Door middel van contractteelt wordt het pootgoed via vermeerderders-organisaties bij telers ondergebracht. De oogst wordt aan de kweker teruggeleverd, die de verkoop verzorgt. De kwekers beschikken om deze reden meestal over een eigen verkooporganisatie. Alleen het verhandelen van Nachbau is vrij en kan buiten de kweker om gebeuren.

Het systeem van kweken en van vermeerdering brengt hoge kosten met zich mee. Deze kosten worden bestreden uit twee bronnen van inkomsten.

1. Voor de oppervlakte "Nachbau", die van zijn ras wordt verbouwd, ontvangt de kweker een bedrag van D.M. 28 per ha. Dit is dus een oppervlaktelicense. Deze bron van inkomsten is van vrij weinig betekenis, wanneer in aanmerking wordt genomen, dat de kosten van het kweekbedrijf met eigen verkooporganisatie zeer hoog zijn en een nabouw van 1000 à 2000 ha alleen voor enkele van de meest verbouwde rassen wordt bereikt.
2. De belangrijkste bron van inkomsten vormt voor de kweker de verkoop van Hochzucht. Interessant te weten is, dat de kweker van de naakte verkoopprijs 80 % aan de vermeerderder betaalt. De vermeerderder ontvangt dus geen vast bedrag, doch een bepaald percentage van de verkoopprijs. Verder ontvangt de organisatie van vermeerderders 5 %.

De prijsvorming van Hochzucht komt als volgt tot stand. De kwekers stellen in september de prijs vast. De hoogte van de prijs is een kwestie van vraag en aanbod, waarop de prijs van consumptieaardappelen indirect via de prijs van de nabouw van invloed is. Bij hoge prijzen voor de Hochzucht zal er bij de pootgoedtelers de neiging ontstaan geen Hochzucht aan te kopen, doch zich met Nachbau tevreden te stellen. Anderzijds zullen bij een laag vastgestelde prijs van de kant van de vermeerderders moeilijkheden te verwachten zijn. In verband hiermee sprak Dr Raddatz de Nederlandse gedachte, dat de Duitse kwekers een monopoliepositie bezitten, zeer beslist tegen.

4. Kweken op Y-virusresistentie.

Tijdens de excursie werd van Duitse kant sterk de nadruk gelegd op het kweken van aardappelrassen, die een goede resistentie tegen Y-virus bezitten. Zaaelingen, die tijdens de beproeving t.a.v. dit virus niet kunnen worden gerangschikt in groep 1 of 2, komen de laatste jaren niet meer in aanmerking voor opname in de Duitse rassenlijst. Ter oriëntering kan dienen, dat het ras Maritta, dat met het cijfer 85 voor Y-virusresistentie in de Nederlandse rassenlijst is opgenomen, in Duitsland slechts in groep 2 is ingedeeld. In groep 1 zijn de rassen ingedeeld die nog minder vatbaar zijn voor Y-virus. Dit consequente kweken op Y-virusresistentie heeft tot gevolg dat in de Duitse rassenlijst thans een behoorlijk aantal resistente rassen is opgenomen. Dit geldt in elk geval voor de nieuwe rassen. Aan de andere kant is in enkele jaren tijds een volledige verschuiving in de lijst van meest verbouwde rassen opgetreden. Onderstaand overzicht van de goedgekeurde oppervlakte pootgoed in ha's in de jaren 1956 t.e.m. 1960 geeft hiervan een duidelijk beeld.

Ras	1956	1957	1958	1959	1960
Ackersegen	15676	10439	2570	2715	16
Augusta	7750	5220	1914	375	1
Bona	8135	5562	4581	1160	-
Heida	8590	8475	1060	383	-
Anco	-	-	-	745	2404
Delos	-	67	451	2749	7224
Datura	-	115	448	1775	2562
Hansa	-	163	861	2514	1796
Isola	-	-	44	297	1285
Lori	3807	3788	4569	9057	7878
Saskia	756	1033	969	1440	1746

Rassen als Bona, Ackersegen, Augusta en Heida, die tot voor kort tot de meest verbouwde rassen behoorden, zijn door de Y-virusaantasting volledig of praktisch volledig verdwenen.

Deze rasverschuiving spreekt des te meer, indien men bedenkt, dat in 1956 van deze 4 rassen niet minder dan 40150 ha werd goedgekeurd, tegenover een

totaal goedgekeurde oppervlakte in dat jaar van ruim 90500 ha. In 1957 bedroeg het aandeel van deze rassen nog 29700 ha tegenover een totaal areaal van 83500 ha. In procenten uitgedrukt dus bijna 45 % in 1956 en ruim 35 % in 1957. In 1960 was deze plaats overgenomen door de rassen Lori, Delos, Maritta en Grata, die in dat jaar 45 % van de totaal goedgekeurde oppervlakte van 64000 ha innamen. In 1956 bedroeg het aandeel van deze 4 rassen slechts 14,5 %. Deze cijfers, die zijn ontleend aan "Kartoffelwirtschaf" spreken een duidelijke taal. Natuurlijk is het mogelijk, dat ook andere factoren een rol hebben gespeeld in deze verschuiving, maar er kan rustig worden aangenomen, dat het leeuwenaandeel voor rekening van het Y-virus komt.

Een merkwaardig gevolg van deze rasverschuiving naar de kant van Y-virus-resistente rassen kwam tijdens de excursie naar voren. De Duitse kwekers zijn thans meer bevreemd voor bladrol in hun vermeederingen dan voor Y-virus. Om deze reden worden de velden elk seizoen 3 à 4 maal bespoten met luisdodende middelen. Deze middelen hebben tegen bladrol een behoorlijk effect, maar zijn van weinig of geen invloed op de bestrijding van Y-virus.

5. Verslag van het bezoek aan 4 kweekbedrijven.

a. Saatzucht Paulsen-Hölscher.

Het kweekbedrijf behoort tot één van de oudste van Duitsland. Reeds in 1860 werd door Paulsen in Pommern begonnen met het kweken van nieuwe aardappelrassen. Door Dr Hölscher werd dit werk voortgezet. Het bedrijf omvatte 400 ha bouw- en weiland. Verder had Dr Hölscher nog 2 grote bedrijven in de buurt van Dantzig in zijn bezit. Na de oorlog moest het bedrijf worden verlaten en Dr Hölscher vluchtte naar het westen met achterlating van alles, behalve 2 knollen van zijn ras Amyla en 12 knollen van zijn ras Cora. Uit de opbrengst, die werd verkregen via de opnieuw opgebouwde rassen, is het Dr Hölscher gelukt een klein bedrijf met 12 ha slechte grond te kopen. Dit bedrijf is gelegen tussen de bossen aan de rand van de Lüneburger Heide. Momenteel wordt 2,5 ha van het bedrijf in beslag genomen door de z.g.n. "Neuzucht", dus kweekveld. Op de rest van het bedrijf wordt meest rogge en zomergerst verbouwd.

Kortgeleden kreeg Dr Hölscher de beschikking over 25 ha grond in de nabijheid van de Noordzeekust. Het klimaat vertoont daar veel overeenkomst met noordelijk Groningen en Friesland. Het ligt in de bedoeling in de toekomst op dat bedrijf de vermeederingen onder te brengen, teneinde het uitgangsmateriaal zo gezond mogelijk te houden.

Dr Hölscher kruist veel met z.g.n. "wild bloed", ter verkrijging van resistentie tegen verschillende ziekten. Speciaal wordt de nadruk gelegd op de virusziekten. Dr Hölscher is namelijk van mening, dat de praktijk behoefte heeft aan "hardere" rassen, d.w.z. rassen die op het veld niet of moeilijk door virusziekten worden aangetast. Om deze veldresistentie te bereiken laat Dr Hölscher zijn zaailingen uitgroeien. Op deze manier wordt een natuurlijke selectie verkregen. De Nederlandse "kunstrassen", d.w.z. rassen die door middel van vroegroepen op peil worden gehouden, acht Dr Hölscher minder geschikt. In dit verband deed Dr Hölscher de merkwuurdigste uitspraak, dat de bladluizen zich aan vroegroepen zouden aanpassen. Ondanks het vroegroepen blijft het Y-virus doorgaan en daarom zijn resistente rassen nodig.

Na een gastvrije ontvangst door Frau Hölscher werd de reis via Bremen en Rotenburg voortgezet. In de buitenwijken van Bremen werd de aandacht getrokken door een complex flats van 10000 woningen in aanbouw, die vanuit een centraal punt zullen worden verwarmd. Doordat het programma de eerste dag vrij omvangrijk was, moest dit deel van de reis vrij snel verlopen. Tijdens de maaltijd in Rotenburg was er volop gelegenheid hierover van gedachten te verwisselen.

b. Saatzucht C. Raddatz-Hufenberg.

Dit kweekbedrijf vormt een grote tegenstelling met het kleine bedrijf van Dr Hölscher. Hoewel het bedrijf eveneens na de oorlog vanuit het onvrrije oosten is overgeplaatst en op de Lüneburger Heide opnieuw moest worden opgebouwd, kan het mee tot de grootste van Duitsland worden gerekend. Het is thans een indrukwekkend bedrijf, dat op het eerste gezicht doet denken aan een wetenschappelijk instituut op het gebied van de aardappelveredeling. Het bedrijf, dat is gepacht, bestaat uit 125 ha bouwland en 50 ha grasland. Van deze oppervlakte wordt elk jaar 15 ha door "Neuzucht", dus kweekveld, in beslag genomen. Naast deze "Neuzucht" wordt nog een grote oppervlakte gebruikt voor verder onderzoek en voor vermeederen van zaailingen.

Zonder naar volledigheid te streven, zullen enkele proeven, die door Dr Raddatz werden getoond, worden beschreven.

Het klimaat en de grondsoort in Duitsland zijn rijk geschakeerd. Om deze reden heeft Dr Raddatz op 10 plaatsen verspreid over Duitsland vergelijkings-

proefvelden aangelegd.

Om het materiaal te testen op virusresistentie worden de zaailingen in rijtjes uitgepoot tussen ziek materiaal (bladrol of Y-virus). De opbrengst wordt geoogst en in het volgende jaar in een "Abbaagebiet" nageteeld. Onder "Abbaagebiet" wordt een landstreek verstaan waar de aardappelteelt zeer veel van infecties door bladluizen te lijden heeft.

Beoordeling van de knolzetting vindt plaats door de zaailingen op 3 tijdstippen te rooien. In 3 herhalingen worden steeds 12 planten uitgepoot. Van elke herhaling worden vanaf 20 juni om de 3 weken 3 planten gerooid, waarbij de laatste serie van 3 planten uitgroeit. Op soortgelijke wijze wordt de oogstzekerheid bepaald. Hierbij worden de eerste planten 10 juli gerooid en daarna de volgende series steeds 10 dagen later. De bedoeling van deze proeven is vooral om rassen te vinden die reeds vroeg een behoorlijke opbrengst geven en daardoor minder risico's geven onder abnormale groeiomstandigheden.

Interessant was de opzet van de opbrengstproefvelden. Na de droge zomer van 1959 is Dr Raddatz met medewerking van een wiskundige tot de slotsom gekomen, dat in totaal 20 planten voldoende zijn voor opbrengstbepalingen. De zaailingen worden in rijtjes van 7 planten in 4 herhalingen uitgepoot, waarvan de 2 kantplanten later bij de bepalingen buiten beschouwing blijven.

Verder zijn proefveldjes aangelegd voor de bepaling van consumptiekwantiteit, de beoordeling op knolvorm en op concurrentievermogen t.o.v. andere rassen bij voedselopname.

In alle proeven zijn tussen de zaailingen regelmatig praktijkrassen uitgepoot ter vergelijking.

Het kweekbedrijf Raddatz-Hufenberg verricht volgens mededelingen van Dr Raddatz vanaf 1952 een nauwkeurig onderzoek naar de eigenschappen van de gebruikte geniteurs. Het resultaat hiervan is geweest, dat de kruisingen thans met meer kans op succes worden uitgevoerd. Om hetzelfde resultaat te bereiken kan met de uitzaai van veel minder zaden worden volstaan. Over de resultaten wilde Dr Raddatz zich verder niet uitlaten. Wel werd meegedeeld, dat tot voor kort elk jaar 200000 zaden werden gezaaid en 130000 klonen gepoot. Op grond van de resultaten van de studie was het uitgezaaide zaad tot 100000 per jaar teruggebracht. Hierdoor is een economischer werkwijze verkregen.

Interessant is ook de methode om bloemen, die voor het kruisingswerk worden gebruikt, op te trekken. De afgesneden stengels worden eenvoudig te bloeien gezet in een glas met water. Het voordeel is, dat op een zeer kleine ruimte veel materiaal kan worden geplaatst. Desnoods is de huiskamer als kruisingskas te gebruiken.

De ontvangst door Frau Raddatz was buitengewoon hartelijk. Bij aankomst werd direct een pittig drankje geserveerd en na afloop werden de deelnemers in de "mooie kamer" van de op een landgoed lijkende woning ontvangen. Onder het genot van enkele glaasjes "Schnaps" en een complete broodmaaltijd gaf Dr Raddatz een buitengewoon leerzaam en duidelijk overzicht van de instandhouding en vermeerdering van aardappelrassen in Duitsland. De ontvangst was dermate hartelijk, dat Ir Thijn tot besluit zijn afscheidswoorden moeilijk vergezeld kon doen gaan van de gebruikelijke doos sigaren Hoewel niet direct uitvoerbaar, kon hiervoor een andere oplossing worden gevonden.

c. Saatzucht Soltau-Bergen.

Saatzucht Soltau-Bergen is een coöperatie met 450 leden. Naast o.a. de in- en verkoop van granen en kunstmest, het stomen van aardappelen, wordt gewerkt aan de aardappelveredeling. Naast een eigen kweekbedrijf van 6 ha waarvan elk jaar 2 ha door "Neuzucht" wordt ingenomen, verzorgt deze coöperatie de vermeerdering van eigen rassen en van rassen van aangesloten kwekers. De vermeerderingen, die dit jaar alleen al 2560 ha hebben bedragen, worden ondergebracht op de eigen vermeerderingsbedrijven of bij leden. Hierbij doet zich een omstandigheid voor die de Nederlandse pootgoedteler meestal niet kan wezenlijken. De gangbare bedrijfsgrootte op dit deel van de Lüneburger Heide is n.l. 125 tot 150 ha, waarvan 1/3 deel bouwland en 2/3 deel bos. Het grote voordeel hiervan is, dat voor de aardappelvelden een geïsoleerde ligging kan worden gekozen. Besmetting met virusziekten vanuit buurpercelen kan daardoor als uitgesloten worden beschouwd. Ook als wordt aangenomen, dat excursies langs de betere velden worden gevoerd, moet worden geconstateerd, dat de vermeerderingspercelen opvielen door een prima gezondheidstoestand. Bont en bladrol werden niet waargenomen. Wellicht is dit (deels) te verklaren, wanneer in aanmerking wordt genomen, dat nieuwe rassen alleen kans op een plaats in de Duitse rassenlijst hebben, indien zij aan hoge eisen ten aanzien van Y-virusresistentie volaaien. Bovendien neemt de Duitse kweker weinig risico ten opzichte van bladrol. Intensief bespuiten met luisdodende middelen behoort tot de normale bedrijfs-

methoden.

Bij deze coöperatie werd kennis gemaakt met het nieuwe Duitse ras Binia van de landbouwer-kweker Berding te Petersgroden, die eveneens kweker is van de nieuwe rassen Petra en Tosca. De Binia is een mooi gevormde, knalgele aardappel met hoge opbrengst, een iets latere rijpingstijd dan Bintje en vallend in Y-virusgroep I. Unaniem waren de deelnemers aan de excursie van mening, dat dit ras een zeer goed nummer is. Bovendien, maar dat is niet met zoveel woorden gezegd, was het voor de kwekers in het gezelschap een verheugend feit om te kunnen constateren, dat, behalve kweekbedrijven van de omvang van Raddatz enz., ook de "gewone man" nog wel successen met het kweekwerk kan boeken.

Saatzucht Soltau-Bergen is lid van de z.g.n. "Ring Deutscher Erstling-Züchter". Dit is een groep van 6 Duitse kwekers, die het recht hebben de Eersteling in Duitsland in stand te houden. Deze ring is in 1934 opgericht, omdat voor het ras Eersteling de kweker de instandhouding niet kan verzorgen.

De ontvangst in Soltau door hoofd-directeur Kalm en directeur voor de vermeerderingen Piet, was buitengewoon. Zowel donderdagavond als vrijdagmorgen was de verzorging in Hotel "Stadt Bremen" voortreffelijk.

d. Ragis Kartoffelzucht und Handelsgesellschaft.

Dit kweekbedrijf kan in aard en omvang het beste worden vergeleken met Saatzucht Raddatz-Hufenborg. Het bedrijf "Heidehof" is + 150 ha groot en bestaat uit zeer slechte grond, aan de rand van het grote NATO-oefenterrein. Ook hier is men na de oorlog begonnen. Voor de oorlog was het bedrijf in Pommeren gelegen. Aanvankelijk was men niet ingenomen geweest met het bedrijf op de Lüneburger Heide, maar later is gebleken, dat b.v. voor onderzoek op schurft, kringerigheid en droogteresistentie deze grond voordelen biedt.

Na de uitgebreide en deskundige rondleiding op de 3 eerder bezochte kweekbedrijven, kwamen hier niet veel nieuwe gezichtspunten meer naar voren. Doordat de kweker Dr. Feistritz niet aanwezig kon zijn, viel de rondleiding iets tegen. Hier kwam nog bij, dat het gezelschap misschien min of meer "verzadigd" raakte. De paardenliefhebbers kregen hier de schrik van hun leven, toen de directeur van het bedrijf verkondigde, dat voor een paard kop, staart en poten (!) voldoende waren. Overigens volgde ook hier tot slot de bijna traditioneel geworden gastvrije ontvangst met o.a. ter ere van de gasten "Käse aus Holland".

6. De terugreis.

Na afloop van de bezoeken aan de kweekbedrijven was vrijdagmiddag om 5 uur het officiële gedeelte afgelopen en waren de deelnemers verder op eigen initiatieven aangewezen. Dit lukte uitstekend. 's Avonds werd eerst het prachtige oude stadje Celle met zijn grote verscheidenheid aan indrukwekkende gevels en gebouwen bezichtigd. Daarna werd gegeten (en later geslapen) in Hotel "Cellerhof". Dit zeer geslaagde etentje stond in het teken van Ratzeputz. Het bleek hierbij, dat men zich tijdens een excursie, waarbij men redelijk tot goed weer treft, niet om het weer thuis moet bekommeren. Dan kan het voorkomen, dat zelfs de Ratzeputz niet eens smaakt en dat is toch een gemis.

Alvorens zaterdag de terugreis te aanvaarden, werd nog een bezoek gebracht aan het "Landesgestüt Celle". Dit is het centrale station van de beroemde Celler hengsten. In het voorjaar gaan deze hengsten naar de verschillende dekstations. De deelnemers aan de excursie troffen het dat de plm. 200 hengsten net de vorige dag waren teruggekomen in het zomer- en winterverblijf. O.a. werd hier tijdens de excursie de vader ontdekt van een paard, waarvan onze voorzitter Rademakers thans eigenaar is. Door de bereidwilligheid van het personeel werden de fotografen in het gezelschap in de gelegenheid gesteld het "vaderpaard" te fotograferen.

Na dit bezoek werd om + half elf de terugreis begonnen via Lengö, Detmold, langs de zuidrand van het Teutoburger Wald in de richting Nederland. In Detmold werd het "slotdiner" gebruikt, waarbij o.a. bleek, dat de gebraden haantjes niet iedereen automatisch in de mond vliegen en dat het niet gemakkelijk is op stel en sprong een acceptabele naam voor een nieuw aardappelras te vinden.

Om + 7 uur werd de Nederlandse grens bereikt, waarna in de buurt van Almelo afscheid werd genomen van een deel van het gezelschap. Uit de woorden die daarbij werden gesproken, kan als conclusie worden getrokken, dat de excursie bij alle deelnemers buitengewoon in de smaak is gevallen en dat het zeer zeker aanbeveling verdient in de toekomst nogmaals een dergelijke excursie te organiseren.

Emmeloord, augustus 1961.

De secretaris,

Ir. A. Sinnema.